

DE STRAFPIJPEN VAN DE SIBBERGROEVE

door

JACQUES DIEDEREN,

(STUDIEGROEP ONDERAARDSE KALKSTEENGROEVEN)

Kerkstraat 8 6301 BX Valkenburg

Niet altijd hebben de blokbrekers ongestoord mergel uit de ondergrondse groeven kunnen ontginnen. Soms waren het concessiegrenzen die hen verplichtten de ontginningsrichting te wijzigen. Door oorzaken van geologische aard konden de werkzaamheden plaatselijk hinderen, want mergelwingebieden konden onderbroken zijn door verticale breukvlakken, "storingen", welke ooit gevormd zijn door bewegingen van de aardkorst.

Bij het voortzetten van de ontginning moest de mergelwerker door zo'n storing, welke meestal niet uit één, maar uit meerdere breuken achter elkaar bestond, heen proberen te werken. Waren de mergellagen in verticale richting over grote afstand, ongeveer 10 à 20 meter, ten opzichte van elkaar verschoven, dan kon de blokbreker terecht komen in gesteenten welke voor winning en bewerking ongeschikt waren. Voorbeelden hiervan zijn de "klauwpijpstoring" in de Valkenburgergroeve en de "storing van Franken" in de Sibbergroeve. Indien de verschuiving echter maar een paar meter bedroeg, dan lukte het soms om door middel van smalle gangetjes, "proefpijpen", die een lengte van 20 à 30 meter konden bereiken, door een storing-zone heen te werken en nieuwe mergelwingebieden te vinden.

De kwaliteit van de steen in een storingsgebied is meestal vrij slecht. Het is immers een complex van breuken welke soms door water uitgelopen en later met aarde opgevuld zijn, terwijl het gesteente in de buurt van de breuken brokkelig is of met kristallijnekalk geïnfiltreerd kan zijn en dan zeer sterk verhard is.

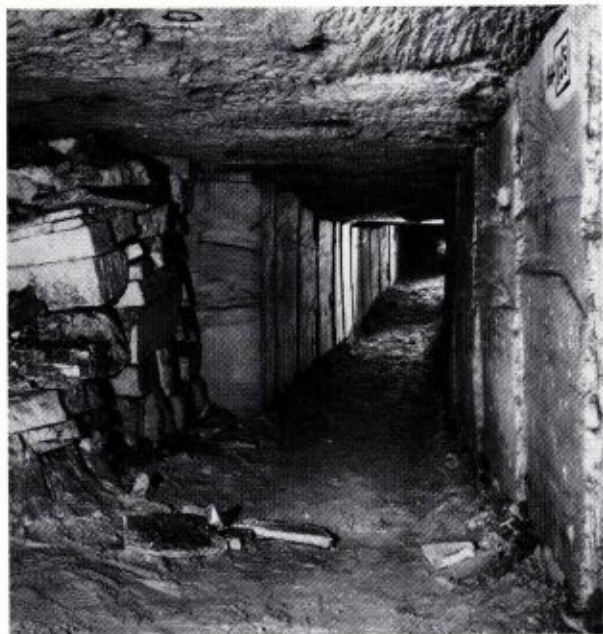
Door deze omstandigheden hadden de werklui, al die tijd dat zij in de proefpijp werkten, weinig of geen verdiensten en dat was de oorzaak dat de blokbrekers alleen bij uiterste noodzaak een gedeelte van hun werktijd beschikbaar stelden om te werken in de proefpijp. Immers, waar eerder het werk vanwege het bereiken van de ontginningsgrens gestaakt was, stonden zij voor de hopeloze opgave op deze plaatsen dwars op de breuk een nieuw "werk" aan te zetten en zo lang door te gaan totdat zij weer bruikbare steen vonden. Wat hun te wach-

ten stond konden zij vooraf niet voorspellen. Ze wisten wel uit de ervaring van anderen, dat hun de komende tijd alleen maar bitterheid en ellende tegemoet zou komen: het ongemak van brokkelig gesteente, spleetvakken, vuursteen en heerd. Werd na tientallen meters toch niets bereikt, dan werden de werkzaamheden op die plaats gestaakt en ergens, zo'n 50 meter verderop, weer opnieuw geprobeerd door de storing heen te dringen, zonder de zekerheid wat de toekomst hen hier zou brengen.

Ten einde tijd en arbeid te sparen, werden de proefgangen zo smal mogelijk gehouden, ongeveer anderhalve meter hoog en nauwelijks een meter breed: net groot genoeg voor de werkmans om er zich in te kunnen bewegen.

Toch kan men in de Sibbergroeve op tientallen plaatsen zien waar de blokbrekers door een storingsgebied heen hebben gewerkt om de voorziening van mergel, ook voor de toekomst zeker te stellen. Soms gebeurde het werken in zo'n gebied vrijwillig, vaak echter werden de werklui van overheidswege verplicht gesteld om in de proefpijpen te werken en hiervoor werden dan meestal die mensen gekozen die om een of andere reden niet erg populair waren bij de burgemeester of groeveopzichter. Moesten mensen onder dwang in de proefpijpen gaan werken dan sprak men van "werken in de strafpijp".

Blokbrekers hebben mij diverse verhalen verteld van mensen die om bepaalde redenen in de strafpijp moesten gaan werken. Een daarvan is het verhaal van een werkmans in de tweede helft van de vorige eeuw, die door de "storing van Franken" heen moest werken. Deze werkmans had oorspronkelijk in de buurt van het zogenaamde "Beckersbergske", genoemd naar huis "Beckers" dat precies op die plaats boven op de grot lag, een nieuwe "vaart" (gang) aangezet. De ontginning leverde weinig problemen op en de verkoop van mergel verliep vrij vlot, zodat een glaasje bier en een partijtje kegelen er best van af konden, na een week hard werken. Misschien wel een beetje overmoedig, hadden de zonen van deze werkmans op een

Een van de strafpijpen in de Sibbergroeve.

avond f 2,50 ingezet bij het kegelen en f 2,50 was vooral in de vorige eeuw veel geld. Vanwege dit hoge bedrag konden twee zonen van een toenmalig bestuurder niet met het spel meedoen. De werkmans werd daarvoor gestraft: hij moest het werk aan het "Beckersbergske" opgeven en werd te werk gesteld in wat later het "Kelderke" zou heten. Hij moest een proefgang maken door de storing van Franken. De werkmans die via een schuin naar beneden hellende gang uiteindelijk terecht kwam in gave mergelsteen, verkocht deze te

goeder trouw als Sibbersteen. Daar echter de verschuiving van de storing van Franken groter was dan men aanvankelijk veronderstelde, kwam de steen van achter de breuk uit een ander niveau van het mergelpakket dan de laag waarin de Sibbersteen gewonnen werd.

Later bleek inderdaad dat de mergel die uit het "Kelderke" kwam, niet van die kwaliteit was als een afnemer verlangd had. In eerste instantie werd de leverancier aansprakelijk gesteld, maar via gerechtelijke weg zou de verantwoording toegewezen zijn aan andere instanties en werd de werkmans van schuld gevrijwaard.

Enkele proefpijpen die aansluiting gaven op een nieuw mergelwingebied zijn later, nadat men er bruikbare steen gevonden heeft, verbreed om transport van mergelblokken per voertuig mogelijk te maken. Soms heeft zich echter zo'n nieuwe doorgang, door de ontginning van de mergelsteen weer een heel stelsel ontwikkeld van vele tientallen hectaren oppervlakte, waar zich vele kilometers lange hoofd- en transportwegen, de "Karrewegen" of de "Vaarten", doorheen slingeren.

Ze liggen er verder stil en verlaten bij, de strafpijpen van de Sibbergroeve. De wanden bedekt met het grauwe patina van de vervagenheid, met hier en daar een vaag opschrift dat herinnert hoe een gekweld mens daar geploeterd heeft. "Wat ein moorderij", schrijft een werkmans in het "Kelderke". En eventjes verder: "Ja broeder het is jammer dat hier zoo veel sweet heeft want dat heb ik nog noit beleef zoo lang ik in de groef werk zoo een Werk".

UIT DE FLORA VAN LIMBURG

Waarnemingenrubriek van de Plantenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap onder redactie van D. Th. de Graaf, Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 6-7, 6211 KJ Maastricht, tel.: 043-13671.

Pulicaria dysenterica (L.) Bernh. **Heelblaadjes**. Meerdere exx. langs zijtak van de Jeker bij molen van Nekum in hok 61-28, W. v.d. Coelen, 2-10-'80; langs voormalige beek op de grens van Meerssen-Houthem in hok 62-11, W. v.d. Coelen, 1974.

Ranunculus arvensis L. **Akkerboterbloem**. Meerdere exx. in akkeronkruidenrijk korenveld te Waubach in hok 62-15*, J. Cortenraad, 10-6-'80.

Ranunculus auricomus L. **Gulden boterbloem**. Kalverbos te Meerssen in hok 62-11*, J. Cortenraad, V-'80; Bunderbos in hok 60-51*, F. v. Westreenen / D. Th. de Graaf, april 1980; in

vochtig loofbos (Kalverbos) te Meerssen in hok 62-11*, H. Hillegers, 11-4-'68.

Ranunculus sardous Crantz. **Behaarde boterbloem**. Jekerdal te Maastricht in hok 61-28, H. Hillegers, 19-6-'57.

Roegneria canina (L.) Nevski. Hondstarwegras. Vrij veel in bosjes langs de Maas te Geulle in hok 59-58*, veel te Maastricht-Slavante in hok 61-28*, vrij veel aan wegrand tussen Cannerbos en kasteel in hok 61-37*, vrij veel tegenover Geulhemmermolen in hok 62-21* en zeer veel aan bosrand langs de Plenkertstraat te Valkenburg in hok 62-22, J. Cortenraad, juni 1980.

Salvia pratensis L. **Veldsalie**. In weide langs de Maas te Itteren in hok 61-18, H. Hillegers, 15-7-'57.

Sanguisorba officinalis L. **Grote pimpernel**. Zuid van Maasband 1 ex. op oostelijke oever v.d. Maas in hok 59-48*, F. v. Westreenen, 1978; Vele tientallen exx. te Vludrop-Etsberg